

Grønnegadebanden

af Jytte Munch

For 200 år siden fik en berygtet og også frygtet tyvebande, som florerede på Tåsinge og omegn i årene 1818 – 1823 med medlemmer fra Troense og Langeland, hårde domme for tyveri og voldelig adfærd.

Troense før og nu

Her i skrivende stund i 2021, 200 år efter at ovennævnte tyvebande huserede på Tåsinge og andre steder, omtales Troense som den idylliske by beliggende ved Pilekrogen og Svendborgsund, hvor husene i dag er dyre ejerboliger, men i 1800-tallet var mange beboere i Troense og også i Grønnegade fæstere under Valdemars Slot.

I Pilekrogen ud for Troense lå mange hjemmehørende skonnerter opankrede, og i Thurøbund bag Kidholm lå endnu flere, hjemmehørende på Thurø. Utallige skibsværfter var placeret langs kysten, hvorfor skibsfarten og skibsværfterne dengang gav arbejde til mange af Troenses mænd. På værfterne som skibstømrere eller skibsbyggere og på skonnerterne fik mange af de unge drenge efter konfirmationen hyre som dæksdrenge og senere måske som matroser, styrmænd og endda kaptajner, og enkelte blev også redere med egne skonnerter! Troenses beliggenhed gjorde også, at der var brug for lodser¹, som kunne føre skibene sikkert igennem det snørklede Svendborgsund.

I starten af 1900 tallet drog Troensedrenge stadig til søs i en ung alder. Her besætning på skonneren Christian af Troense. (Foto, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv).

Udover skibsbyggeriet, skibsfarten og lodseriet gav også Valdemars Slot, i folkemunde bare kaldt »slottet«, beskæftigelse til mange af Troenses beboere, og slottets medarbejderstab var på den tid meget stor. Mændene var beskæftiget både på slottet, i staldene, i markerne og også i skovene. Mange piger og voksne kvinder var beskæftiget på selve slottet, eksempelvis som ammer, kammerpiger eller i køkkenet, men også i staldene som malkepiger.²

Næsten hele Tåsinge var indtil omkring 1914 Valdemars Slots ejendom, hvorfor bønderne var fæstebønder, og som nævnt var beboerne i husene i Troense også fæstere under Valdemars Slot, og derfor underlagt betaling af fæste til slottet. Således var mange af Tåsinges beboere på en eller anden måde afhængige af slottet.

Sømændenes hustruer passede det hjemlige, når manden ofte i meget lang tid var på søen. Og da der til mange af husene i Troense var tilknyttet store grunde, som takket være Herre til Thorseng, kammerherre Niels Juuls (den yngre) tiltag var tilplantet med frugttræer, var det også sømandskonernes lod at tage sig af pleje af frugttræerne og høsten, foruden hus, hjem og børn, så hun havde rigeligt at tage sig til. Det skal dog siges, at mange familier, hvis de havde råd, dengang havde tjenestepiger ansat!

Druk, vold og tyveri

I årene 1820 – 1823 afholdtes der i Sunds-Gudmes Herreds-Ting mere end 52 retsmøder, ekstraretsmøder, vidneafhøringer og lign. omhandlende tyveri-, indbruds- og voldssager begået af en tyvebande, hvoraf tre af bandemedlemmerne havde bopæl i Grønnegade i Troense. Andre også med bopæl i Grønnegade blev dømt for hæleri. Det 4. bandemedlem havde bopæl i Rudkøbing.

Afhøringerne viste også, at bandens hovedmand, Frederich Frederichsen Wulff, var en frygtet og forhadet person – ikke alene i Troense, men på hele Tåsinge og omegn!

Af udskrifterne fra retsmøderne fremgår, at

disse bandemedlemmer ofte var meget berusede og som følge deraf også voldelige!

At der på den tid var meget drikkeri, fremgår også af følgende uddrag af Bent Chr. Niensens artikel i Tåsinge Årbog 1994: »Højstuer og dansestuer på Tåsinge«:

»Pastor Lund vendte gang på gang i sin pietistiske tankegang tilbage til det uheldige i, at så mange skæbner var knyttet til misbrug af stærke drikke (brændevin) og de optøjer og ulykker, der var frugten heraf. Man spurgte heller ikke dengang om, hvorfor Jeppe drak.

Imidlertid havde Frederik Juel, som pastor Lund var huslærer hos under Napoleonskrigene, også øje for disse mindre heldige sider af almuens liv, hvorfor han sætter noget i gang. Foruden ordning af fattigvæsen og lignende foranstaltninger får han, bistået af øens præster, Det kongelige danske Cancellis stadfæstelse af et frivilligt politi-reglement for Thorseng den 23. november 1819, noget han havde arbejdet på siden 1802.

Foruden politireglementet, blev der i samme periode, hvor omtalte tyvebande florerede, indrettet ikke mindre end 14 dansestuer, hvor det kun på bestemte dage i ugen og bestemte tidspunkter blev gjort lovligt at udskænke spiritus og selvfølgelig, som navnet siger, forbyste sig med spisning og dans, for på den måde at begrænse det daglige drikkeri.«

Selv om Troense altid har haft en idyllisk beskyttet beliggenhed, var alt ikke, på den tid tyvebanden huserede, den rene idyl. Der var mange familier, som havde ringe kår og også tit en stor børneflokk. Af retsprotokollerne fremgår, at de bandemedlemmer, som artiklen omhandler, ofte ved afhøringerne gav fattigdom og mangel på klæder og mad skylden for deres tyverier. Der var stor forskel på rig og fattig, og denne forskel har måske også været medvirkende til, at disse mænd på ulovlig vis prøvede at forsøde deres og deres families tilværelse. Men det skal ikke være en undskyldning, for af retsprotokollerne fremgår også, at bandemedlemmernes adfærd var fræk og brutal, og at de ofte var meget berusede efter indtagelse af brændevin.

Eksempler på hvordan kvinder fra velhavende familier i Troense kunne være klædt. Den fattige del af befolkningen måtte nøjes med at drømme om sådanne klæder.

Skibsbygmester Peder Pedersens hustru, Maren Andersdatter (f. 1778). (Sort/hvid affotografering af maleri).

Bandleder Frederich Frederichsen Wulff

Under gennemgangen af de mange afholdte retsmøder omkring indbruds- og tyverisagerne fremkommer vidneudsagn, der gentagne gange omtaler Frederich F. Wulff som en drikfældig person, og som, især i beruset tilstand, kommer med de mest groteske udtalelser og også opfører sig truende. Der bliver berettet om hændelser før retssagerne i 1820, hvor han f.eks. af en person nægtes adgang til dennes hus, fordi han er beruset. Frederich F. Wulff skulle have råbt: *Kom ud din gale hund, så skal jeg prygle dig og lære dig at lukke mig ude.*« Han blev ikke lukket ind, men han blev så ophidset, at han *»slog vinduerne ind, så glasset fløj dem i øjnene, og han var så desperat, at han tyggede vinduesblyet, så blodet gik ham af munden.*« Man fik ham dog efter nogen tid overtalt til at forlade vidnets hus.

Skibsbygmester Peder Pedersens datter, Ane Kirstine Pedersen (f. 1816). (Sort/hvid affotografering af maleri).

Et vidne, som bliver forhørt om indbruddet i vinkælderen på Valdemars Slot og også omkring indbruddet i Skovballe, bemærker, at Wulff, når han var beskænket, var brutal og gerne ville slås og ofte kom i klammeri og gerne med flere ad gangen! Vidnet omtaler ham som *»et besværligt og uroligt menneske.*«

Et andet vidne fortæller at have hørt Frederich F. Wulff ytre misfornøjelse over sin egen fader Frederich Ernst Wulffs indgåelse af dennes andet ægteskab den 19. november 1820 med Birthe Sørensdaughter, *»At han ville skyde faderen eller lade ham kastrere.*« (Faderens første kone Anne Mortensdatter døde i februar 1820). Vidnet tilføjer dog, at disse trusler kan være sagt i spøg, men fortæller lidt om Frederich F. Wulffs temperament! Det skal dog også retfærdigvis bemærkes, at sønnen skal have benægtet at være kommet med slige udtalelser! Interessant læsning – må man sige!

Frederich F. Wulff, inderste³ og sømand, blev født 1789 i Troense. Han boede Grønnegade

18 i Troense sammen med sin hustru, Karen Hansdatter, født 1790 i Troense og deres 6 børn. Hans far, Frederich Ernst Wulff, kusk ved Valdemars Slot, boede også i huset.

Anne Kathrine Hansdatter er Karen Hansdatters moder og dermed Frederich F. Wulffs svigermoder. Hun var enke efter retskaffen skipper Hans Nielsen, som døde den 4. dec. 1816, med bopæl Grønnegade 29, Troense (på hjørnet af Grønnegade og Gyden).

Øvrige bandemedlemmer

Foruden Frederich F. Wulff var de andre medlemmer af banden: Lars Jensen Post, Morten Larsen Stæhr og Johan Hansen Dragon. Men hvilke misgerninger var det så, denne bande blev straffet for?

Jeg omtaler nogle af de opklarede sager, som fremgår af Sunds-Gudme Herreds-Tings Domprotokol. Det fremgår også, at dommeren ved domsafsigelserne skulle have tilføjet, at der godt kunne have været flere bandemedlemmer, som man ikke havde fundet og flere tyverier,

som man heller ikke havde kunnet opklare. Og endvidere, at der i nogle tyverier ikke blev fældet dom, da disse ikke havde kunnet akkumulere de domme, der i øvrigt var afsagt.

Bandemedlem Lars Jensen Post

Skibstømrer Lars Jensen Post boede i Grønnegade 16, Troense sammen med sin kone, Martha Pedersdatter, og deres børn.

Lars Jensen Post blev født ca. 1780 i Stenstrup og Martha Pedersdatter blev født ca. 1788 i Husby på Sjælland (død 16/12-1834 i Bregninge).

Bandemedlem Johan Hansen Dragon

Dragon Johan Hansen – kaldet »Langelænder«, født 1794 i Lindelse på Langeland, boede sammen med sin hustru Maren Kirstine Sørens-datter (født ca.1786) og deres 5 børn i Marens barndomshjem på adressen Slotsalleen 2, Troense (»Storms Hjørne«).

Marens stedmoder, Birthe Marie Jørgensdatter⁴, boede også på adressen.

Grønnegade 18, Frederich F. Wulffs bopæl. (Foto: Lokalarkivet, J.M., 2015).

Bandemedlem Morten Larsen Stæhr

Skibstømmermand, født 1790 i Troense og søn af skibsbygger Lars Rasmussen og Margrethe Marie Hansdatter (Stæhr), Troense. Morten og dennes hustru Karen Poulsdatter, født ca. 1794 i Rudkøbing havde bopæl i Ramsherred og Brogade i Rudkøbing.

Udpluk af de mange retssager mod tyvebanden:

Krybskytteri i Ny Hestehave

Ved en ekstraret om krybskytteriet i Ny Hestehave i 1818, som blev afholdt onsdag den 4. december 1820, fremstod et vidne, som havde *Frederich F. Wulff* forhyret som matros, og forklarede at Wulff, tidligt om morgenen efter at krybskytteriet havde fundet sted, kom »bleg og bængstet« til ham på havnen i Troense og fortalte om det passerede i skoven med den yderligere bemærkning, at han og en anden ikke navngiven person var blevet forfulgt af jægeren, men at det lykkedes dem at undslippe!

Tyveri fra Valdemars Slots vinkælder

Tyveriet er formentlig sket i 1819? Har ikke fundet den nøjagtige dato, hvorfor jeg alene kan forholde mig til de retsmøder og vidneudsagn, der blev afgivet i juli og september 1820. Det blev alene bevist, at det var *Frederich F. Wulff*, der stjal vin fra kælderen, men om flere deltog, blev ikke bevist!

Et vidne udtaler, at *Frederich* på stranden ved Eghaven skulle have spurgt matrosen Søren Hansen, om han ikke ville være med til »at have sig en flaske vin.« Søren Hansen havde svaret, at han ikke havde evne til at købe vin! Hvorpå *Frederich* gav udtryk for, at de ikke behøvede at købe den, for de kunne da bare gå i vinkælderen på Valdemars Slot, hvor de kunne tage den uden betaling! Dette vægrede Søren Hansen sig dog ved!

Sagen behandles med flere vidneudsagn, og blandt andre fremstod politi-adjutant Behrens af Valdemars Slot og politimand Peter Petersen af Troense og meddelte, at de havde observeret

tomme flasker eller vinbouteiller stående i en kiste på den gamle *Frederich Ernst Wulffs* loft. Antallet kunne de ikke opgive!

Derimod fandt de, at bouteillernes antal var ualmindeligt stort i et hus som *Friederich Ernst Wulffs*!

I 1820 bliver *Frederich F. Wulffs* far, *Frederich Ernst Wulff*, gentagne gange indkaldt for at give vidneudsagn i sagen efter fundet af de mange bouteiller på hans loft. Han kunne ikke forklare antallet af bouteiller og gav endvidere vidneudsagn i nogle af de andre sager, hvor han bad retten om at tage hensyn til sønnens efterladte familie, som ved den tiltaltes anholdelse havde mistet deres forsørger!

Indbrud hos Boesen på Egeskov

Hos gartner Boesen på Egeskov, begik *Frederich F. Wulff* og *Lars Jensen Post* indbrud og tyveri, foråret 1820. Der blev stjålet en kniv og ved flugten efterladt en hammer!

Frederich F. Wulffs hustru, *Karen Hansdatter*, aflagde ed på sin mands delagtighed i indbruddet, idet han havde fået vagten til at gå med sig fra arresten på Langeland, hvor han sad fængslet, til hjemmet i Troense og bedt hende om ikke at fortælle, hvorfra han havde den kniv, han havde stjålet hos gartner Boesen, og som ved ransagningen i hans hjem blev fundet i hans benklæder!

Indbrud i Skovballe

Indbrud og tyveri hos Rasmus Trauns enke, Grethe Pedersdatter, i Skovballe natten mellem torsdag, den 1. og fredag, den 2. juni 1820. Ekstraret sat den 20. juni 1820 på Thorsengs Lands Birketing i justitsagen anlagt mod *Frederich F. Wulff* og *Lars Jensen Post* for formentlig begået indbrud og attenderet mord i Skovballe. I forbindelse med indbruddet kommer *Wulff* i håndgemæng med enkens søn Rasmus.

Frederich F. Wulff skulle til vidnet *Christian Lentz*, af hvem *Frederich* have lånt det kobben, der sammen med en hammer, blev efterladt på gerningsstedet, sagt, at han og *Lars Jensen Post*

Grønnegade 16, Lars Jensen Posts bopæl i Troense. (Foto: Lokalarkivet, J.M., 2015).

havde været så tæt på pengene i kisten, da de blev opdaget og overfaldet af sønnen Rasmus, at der kun var et skørt mellem dem og pengene!

Wulff benægter alt, og enkens søn, Rasmus Christensen Traun, kunne ikke i mørket genkende personerne, som han mente havde malet sig sorte i ansigtet. Men han mente dog, at alt tydede på, at personerne var de anklagede Frederich F. Wulff og Lars Jensen Post!

Tjenestekarlen Morten Hansen forklarede, at en af personerne var af samme størrelse som hans husbond, men mørket forbød ham at kende personen, men et rygter sagde, at det skulle være Frederich F. Wulff og Lars Post, der havde udøvet denne misgerning!

Morten Hansen fortæller videre, at Lars Post sidste vinter mod betaling skulle have lovet at tale hans sag i Landmilicesessionen^{4a}, så han kunne blive fritaget for militær. For denne tjeneste fik Lars Post 20 Rdb., og at Lars Post sidste vinter igen skulle have været i Skovballe for at

bede om flere penge for den lovede assistance. Han fik ikke flere penge, men Morten Hansen skulle ved samme lejlighed have givet ham noget langhalm.

Vidnet fortalte også, at Lars Posts hustru, *Martha Pedersdatter*, sammen med Kofoeds kone *Anne Pedersdatter* i foråret havde været hos ham for at låne penge. Martha Pedersdatter fik 3 specier, som de alle tre havde set Rasmus Trauns enke, Grethe Pedersdatter, tage fra den kiste, der senere ved tyveriet blev brudt op!

Tjenestepigen Anne Margrethe Hansdatter bevidner, at de tre kvinder havde været i Skovballe, men kendte ikke ærindet.

Enken Grethe Pedersdatter, i hvis hus overfaldet af hendes søn var sket, forklarede, at det var mørkt, og hun blev så skrækslagen, at hun ikke kom længere ind i stuen end til kakkelovnen, hvor hun stod i skjul, medens affæren med hendes søn og indbrudstyvene foregik, hvorfor

hun ikke genkendte personerne, og desuden kendte hun ikke Frederich F. Wulff personligt!

Ved en ekstraret sat den 8. november 1820 bedyrede Frederich F. Wulffs hustru, *Karen Hansdatter*, at hendes mand ikke havde begået ulovligheder, men at han undertiden havde »fortjent« sig noget ved befragtning søværts med sin båd til omkringliggende købstæder, og hvad der ellers har manglet i nødvendig underholdning, havde han fået af sin far og hendes egen mor, Anne Cathrina Hansdatter Nagel, enke efter Hans Nielsen, som understøttelse til sin familie.

Tyveri hos Striegler i Troense

For tyveri af penge hos gæstgiver Striegler i Troense foråret 1822 straffes *Johan Hansen Dragon*, og *Anna Pedersdatter*, gift med styrmand Lars Nielsen Kofoed, straffes for at have givet Johan oplysning om, hvor Striegler opbevarede en sparebøsse med penge! Anna Pedersdatter benægtede til det sidste at have givet oplysninger om sparebøssen og benægtede også, at hun af Lars Post skulle have modtaget 3 Mark

for oplysningerne. Hun indrømmede dog, at mændene til hende havde beklaget sig over, at de manglede penge. Indicierne mod hende var så klare, at hun blev erklæret skyldig.

I forbindelse med sagens behandling den 1. maj 1822 blev der sat en stor eftersøgning i gang for om muligt at finde sparebøssen, der efter gerningsmændenes udsagn skulle være henlagt under en bro på vejen mellem Troense og Vindeby. Der blev ved broen ud for Jens Mortensens mark fundet en fruentimmer-sko, som også gav anledning til indkaldelse af skomagermestrene Carolus Nentvig, Wendel og Martin Dennig, for om de eventuelt havde syet skoen og til hvem. Ingen af de indkaldte kunne vedkende sig omtalte sko, som de også mente var 4 -5 år gammel, og de havde heller ikke »forfærdiget« fodtøj til Anna Pedersdatter. Så fundet af skoen og skomager-afhøringerne førte ikke til videre opklaring i sagen.

Den tiltalte Anna Pedersdatter foregiver, at hun selv ikke ejer nogen sko, og at de sko, hun i dag har på sine fødder, er lånt af skipper Thurøshustru.

Johan Hansen Dragon boede Slotsalleen 2, Troense. (Foto: Knud Helles, 1985).

Tyveri af kohuder på Valdemars Slot

For tyveri af 2 kohuder på Valdemars Slot – foråret 1822, straffes alene *Johan Hansen Dragon* og *Morten Larsen Stæhr*, idet dommeren mener, at selv om *Frederich F. Wulff* juridisk kan anses medskyldig i tyveriet, så vil straffen for ham være irrelevant, da han i forvejen med hensyn til hans individuelle væsen og det ufordelagtige liv, han har levet, er en kæde af forbrydelser, og hvorfor han forvejen straffes og udgår fra borgersamfundet!

Tyveriet skete i foråret 1822, og ved forhøret onsdag, den 29. maj 1822 af henholdsvis *Frederich F. Wulff*, *Johan Dragon* og *Morten Stæhr*, gentager *Johan Hansen* sin tidligere forklaring således, at kohuderne, som var hængt til tørring i et åbent skur neden for vognhuset, blev taget af ham og *Frederich F. Wulff* om aftenen mellem kl. 9 og 10, og at de med kohuderne i *Frederich F. Wulffs* sæk forlod slottet den almindelige vej gennem porten tilbage til Troense, hvor de, efter *Frederich F. Wulffs* råd, skjulte kohuderne i *Johannes Bergs* have!

Dagen efter blev huderne i *Wulffs* fartøj bragt til Rudkøbing, hvor *Morten Larsen Stæhr*, efter at have fået at vide, at kohuderne var stjålet på Valdemars Slot, var dem behjælpelig med at bringe disse fra fartøjet op i Rudkøbing by, hvor de blev solgt for 9 Rbd. sedler til *Hans Skomager*.

Johan Hansen Dragon blev dømt til at betale erstatning for kohuderne. Det fremgår ikke af dommen, om *Frederich F. Wulff* også skulle betale for de stjalne kohuder!

Tyveri fra Bregninge Mølle

Tyveri af 2 skp. bygmel fra Bregninge Mølle blev begået af *Johan Hansen Dragon*. Bygmelet blev fundet og leveret tilbage.

Indbrud på herregården Egeløkke

Frederich F. Wulff vedkendte sig den 7. marts 1822 det af ham og *Johan Hansen Dragon* forøvede tyveri hos løjtnant *Østenfeldt* på herregården Egeløkke, Bøstrup sogn på Langeland.

De kom til Langeland ad søvejen og begik efter aftale indbrud hos *Østenfeldt* via et åbentstående vindue. Her brød de et chatol op og stjal både penge, kostbarheder og klæder.

Dommeren og meddomsmændene antog, under henvisning til disse personers forbryderiske sind og sæder, at der, hvis den bestjålne løjtnant havde været i sit værelse eller tilfældigvis var kommet til stede, i så fald kunne have været begået mord! Og at der også havde været tale om indbrud, hvis vinduet ikke havde stået åbent! Endvidere især, at *Wulff* kendte husets beliggenhed, og at løjtnanten på den tid indbruddet skete, antageligt kunne have været i sin seng eller i hvert fald i huset!

Forbryderne efterlod et koben på gerningsstedet!

Indbrud hos Niels Nielsen, Thurø

Indbrud og tyveri af Vergarn⁵ og sølvtøj hos *Niels Nielsen* på Thurø natten mellem mandag, den 25. og tirsdag, 26. februar 1822. (Kundgjort i *Hempels Avis* No 30 / *Søren Hempels Avis* – senere *Fyens Stiftstidende*)

I denne sag dømtes *Frederich F. Wulff* som hovedmanden og *Johan Hansen Dragon* og *Morten Larsen Stæhr* som medvirkende.

I denne justits sag blev der »sat« mange retter og ekstraretter med utallige afhøringer af tiltalte personer, forhør af forskellige vidner både i Thorseng Lands Birketing, Thorsenge Birks Politiret, møder i Rudkøbing og også edsafgivelser i Synagogen, inden de endelige domsafsigelser af Sunds-Gudme Herreds-Ting den 18. februar 1823.

Efter indbruddet på Thurø solgte *Wulff* den efterfølgende dag det stjalne sølvtøj til *Mosaiten Fiskers* kone i Rudkøbing. Dagen efter delte bandemedlemmerne byttet, hvorefter de i *Wulffs* båd sejlede forbi Svendborg, Ulbølle Strandhuse, hvor Vergarnet blev faldbudt. Videre til Faaborg, hvor *Wulff* solgte sin båd, og herfra fortsatte de til Assens, hvor det fra *Niels Nielsen* stjalne gods blev faldbudt og en del også solgt, indtil det øjeblik pågribelsen skete.

Johan Hansen Dragon og Morten Larsen Stæhr blev pågrebet, men Wulffs kendte snedighed og dristige adfærd gjorde, at han undslap og flygtede tilbage til Tåsinge.

Wulff gemte sig i flere dage, indtil han tvunget af sult og kulde indfandt sig i Vindeby Færggård!

Under forhøret mandag, den 13. maj 1822 – med henvisning til forhør den 13. marts – vedgik Frederich F. Wulffs hustru *Karen Hansdatter*, at hendes mand, efter at han i februar var kommet tilbage fra flugten i Assens, under tvang havde beordret hende til at omfarve en tilsyneladende ny fruentimmerkjole af hørgarn! Karen Hansdatters svigermoder Birthe Sørens datter nægter i retten at have set hverken tøj, benklæder eller andet tøj, der blev hende forevist. Senere kom det frem, at Karen Hansdatter var kommet til sin moder *Anne Katrine Hansdatter* med det omfarvede tøj og bedt hende om at gemme det, da det var noget, hendes mand havde stjålet!

Moderen blev vred, men for sin datters skyld gemte hun det på loftet. Der var et blå om-

farvet skørt, hvori dog kunne kendes nogle mørke striber, et stykke Vergarn, blå i bunden med 3 grønne striber, ca. 1 $\frac{3}{4}$ alen.

Karen Hansdatter blev fængslet som meddelagtig, da hun havde aflagt falsk ed og også tilbageholdt oplysninger til sagens opklaring! Dommeren havde ved sognets offentlige fattigforsørgelsesvæsen draget omsorg for, at Frederich F. Wulffs børn straks blev taget under den offentlige forsørgelse.

Dommeren måtte skride til denne alvorlige behandling af sagen – at arresterer Karen Hansdatter, for at få hende til at fremkomme med sandfærdige forklaringer. Dommeren havde tydeligt kunne mærke, at hun af frygt for manden hidtil havde »tilbageholdt« sine forklaringer!

Hæleri

Smeden Niels Eriksen i Troense og dennes hustru *Kirsten Mortensdatter* blev begge anklaget og dømt for hæleri i forbindelse med at have optrådt som hælere af Frederich F. Wulffs tyvekoster. De havde bopæl Grønnegade 20, Troense.

Anne Katrine Hansdatter boede Grønnegade 29. (Foto: Lokalarivet, J.M., 2015).

Grønnegade 20, smeden Niels Eriksens bopæl. (Foto: Lokalarkivet, J.M., 2015).

Domsafsigelser

Retsmøderne og herunder adskillige afhøringer resulterede i, at Herreds-Tinget den 18. februar 1823 afsagde forskellige domme, lige fra Strygning til Kagen⁶ og livstidsarbejde i Nyborg Fæstning, 20 dages fængsel på almindelig fangekost eller 2 gange 5 dages fængsel på vand og brød samt erstatningsbetaling og betaling for fængselsophold mv.

Frederich Frederichsen Wulff idømmes »Strygning til kagen og arbejde i Nyborg Fæstning hans livstid« som hovedmand i følgende indbrud og tyverier: Hos Niels Nielsen Thuro, løjtnant Østenfeldt på Egelykke, gartner Boesen på Egeskov og på Valdemars Slot, hvor der blev stjålet 2 kohuder.

Ved domsafsigelsen nævnes, at han muligvis har været medvirkende til andre tyverier, da der har været ikke mindre end 12 forskellige tyverier, og at der på Fyn og egnen Thorseng også er begået indbrud og tyveri af heste fra husene, som er bortført af folk, der har stået i forbindelse med søfolk, som har kunnet føre såvel folk

som kreaturer over havet til øerne mod Holsteen. Da Frederich F. Wulff selv havde båd, kunne han bekvemt have foranstaltet sådanne transporter!

Johan Hansen Dragon idømmes »Strygning til kagen og arbejde i Nyborg Fæstning hans livstid« for tyveri fra Niels Nielsen Thuro og 4 andre tyverier som tyveri fra løjtnant Østenfeldt på Egelykke, tyveri på Bregninge Mølle, hvor han stjal bygmel fra Daniel Nielsen, Troense, tyveri af 2 kohuder på Valdemars Slot og tyveri af penge hos gæstgiver Striegler, Troense.

Lars Jensen Post idømmes »Strygning til kagen og arbejde hans livstid i Nyborg Fæstning« for indbrud og tyveri fra Rasmus Traums enke i Skovballe og hos gartner Boesen på Egeskov.

Morten Larsen Stæhr idømmes »Strygning til kagen og arbejde i Nyborg Fæstning hans livstid« for tyveri fra Niels Nielsen på Thuro og for at være behjælpelig med salget af de fra Valdemars Slot stjalne kohuder i Rudkøbing.

Karen Hansdatter, bandens hovedmand Frederich F. Wulffs hustru, straffes for hæleri. Dommeren siger ved domsafsigelsen følgende om Karen Hansdatter: »Denne ulykkelige måtte hæle med sin mand eller blive hans angiver, og skønt den strengeste retfærdighed har ondt ved at påbyde denne tiltalte nogen Brøde efter det forhold, som hun stod til sin mand, og især med hensyn til denne mands onde væsen og frygtelige adfærd, så vil moralske restriktioner ikke være i stand til at undlade at give hende den straf, loven anbefaler, fordi hun i flere år har haft kendskab til sin mands misgerninger og tiet om disse, indtil hun blev arresteret.« Hun bliver dømt: »*En corporlig straf af 5 dage i nærmeste fængsel på vand og brød*«.

Anna Pedersdatter, født 1783 på Thurø, gift 1806 på Thurø med sømand og indsidder i Troense, Lars Nielsen Kofoed. Anna Pedersdatter bliver den 13. maj 1822 arresteret og får senere ved domsafsigelsen den 18. februar 1823 straf for at have givet bandemedlemmerne oplysning om, hvor gæstgiver Striegler, Badstuen, Troense opbevarede sparebøssen med penge, som blev stjålet ved indbrud. For dette får hun »*Fængselsstraf af 2 gange 5 dage og nætter på vand og brød*«.

Om *Anne Cathrine Hansdatters* skyld i sagen, mener dommeren at kunne sige det samme som for datteren Karen Hansdatters skyld i sagen. Men da hendes adfærd også har været stridende mod den lovlige orden, må lovens straf for hendes adfærd være: »*En corporlig straf af 5 dage på vand og brød i nærmeste fængsel, som efter hendes angivne alder må blive 20 dage i fængsel på almindelig fangekost*«.

Både *Niels Eriksen* og hustruen *Kirsten Mortensdatter* bliver dømt for hæleri og idømmes: »*Hensættelse hver 5 dage i nærmeste fængsel på vand og brød, hver i 2 gange 5 dage og nætter med en mellemfrist af 5 dage på frie foede*«.

Retsligt efterspil

Johan Hansen Dragon skal til Hans Excellence Herr General Liutnant Juul udrede 9 Rdl Selder og han skal in solidum med Anne Pedersdatter til gæstgiver Striegler udrede 6 Rdl 4M.

Den bestjålne enke i Skovballe mistede intet og de øvrige bestjålne eftergav den dem tilkomne gæld. Daniel Nielsen fik det ham frastjålne bygmel tilbage.

Alle de tiltalte skal in solidum betale sagens omkostninger således:

<i>Til Commisionær Mølmark</i>	40 Rdl sølv,
<i>til Defencer og sagfører Bekker</i>	20 Rdl sølv,
<i>til Defencer Procurator Krogsgaard</i>	2 Rdl sølv.

Endelig skal de alle hver for sig betale deres arrest, forplejning og varetægt samt dommerens betaling for vidneafhøringer mv., for så vidt de har formue dertil, og resten udredes af »det Offentlige efter Amtsøvrighedens nærmere Lovens Tvang og Justitsens videre Befordring.«

Kateket Kohns påståede udgift i forbindelse med møde i Rudkøbing for overværelse af madam Fischers edsaflæggelse i Synagogen den 18. juli 1822 bliver ikke godtgjort!

Underskrevet i Sunds Gudme Herreds-Ting den 18. februar 1823.

Som meddomsmænd E. Christensen, Torsløv, Schnel, C. Hiortholm, Bertel Bendixen LS Afsagt og oplæst i extraretten den 18. februar 1823.

Testerer E. Christensen, C. Hiortholm, Torsløv, Schnel, B. Bendixen

Eftertanke

Som forfatter til artiklen vil jeg ikke lægge skjul på, at jeg blev lidt ked af det, men også nysgerrig, da jeg, som slægtsforsker og frivillig medarbejder på Taasinge Lokalhistoriske Arkiv i Landet, i arkivalierne stødte på sagen om tyvebanden, for jeg havde indtil den dag kun fundet gode historier om mine hovmester-, skipper-, skibsbygger- og lodsaner i Troense!

Lods Søren Andersen, Troense.
(Foto, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv).

Min tipoldefar, lods Søren Andersen, hører til de gode eksempler. Han har som barn uden tvivl hørt om tyvebanden, men for ham var vejen banet. Som helt ung tog han til søs. Senere blev han lods som sin far og opnåede at blive hædret for mange års veludført arbejde.

Men til gengæld var jeg så også som slægtsforsker lidt heldig, for som en arkivleder engang sagde til mig:

»Hvis du i din søgen finder forbrydere, er du heldig, for dem er der skrevet om, hvorimod man sjældent får de almindelige menneskers historie beskrevet!«

Snakken har utvivlsomt gået i familien, da tyvebanden blev opdaget!

Nu har jeg, en eller anden efterkommer, så siddet her og »rodet« i sagen og publiceret de »misgerninger«, tyvebanden fra Troense udførte!

Noter

- 1 Lodshvervet bestred familierne Marcussen og Andersen i perioden 1801 – 1969 – altså hele 168 år. I 1946 efter Carl C. Holm Marcussens pension tiltrådte

Gunnar Jensen i stillingen, men stadig med lods og lodsformand Carl Andersen ved sin side i hvervet! Lods Gunnar Jensens historie kan læses i artiklen »Den sidste lods«, i Tåsinge Årbog 2019.

- 2 Af folketællingerne 1801 fremgår, at der var omkring 47 personer med adresse og beskæftiget på slottet. Der var 3 »informatorer«/lærere og den ene i musik, 4 lakajer, 1 organist, 1 bager, 1 kusk, 1 kornskriver, 1 bælgtræder, 1 sadelmager, 1 smedsvend, 1 vægter, 2 haugekarle, 1 ladefoged, 3 avlskarle, 1 materialkudsk, 3 staldkarle, 2 røgttere, 1 brændehugger, 3 stuepiger, 3 kokkepiger, 2 bryggerpiger, 1 mejerske, 6 malkepiger, 1 hønseopvarter og 2 opvartere ved svin og får. I 1834 var staben dog krympet til ca. 40 personer! De nævnte er så kun dem, der står anført med bopæl på slottet, men flere kan jo have været beskæftiget på slottet uden at være talt med på slottets adresse!
- 3 Inderste eller indsidder er udtryk for at personen bor til leje uden selv at have fæste på boligen.
- 4 Birthe Marie Jørgensdatter, var Søren Jensens 2. hustru. Hans første hustru Ane Andersdatter, Marens mor, døde i 1793. Birthe Mariens tre voksne børn på henholdsvis 21, 23 og 25 år var sandsynligvis »fløjet fra reden« før 1823.
- 4a Landmilicesessionen. Landmilicen blev oprettet i 1701 og blev senere kaldt landmilitsen. Landmilitsen var en hær bestående af de soldater, der i krigstid blev udskrevet blandt landbefolkningen.
- 5 Vergarn var på den tid et hjemmegjort slidstærkt klædestof. Det var et blandingsstof bestående af bl.a. hør og uld. Anvendtes mest til forklæder, kjoler, mandskjoler og veste.
- 6 Strygning til Kagen: For nogle forbrydelser blev man dømt til kagstrygning. Det vil sige, at man blev bundet til en pæl, som man kaldte en kag. Den stod som regel på byens torv eller ved kirken. Så blev man pisket, så huden blev revet op. Derfor kalder man det også »at miste sin hud«. Piskningen skete uden for, så alle kunne se det. Det var meget skamfuldt, og der var mange, der ikke ville have noget at gøre med en, der var blevet kagstroget.

Kilder

Uddrag fra Bent Chr. Niensens artikel i Tåsinge Årbog 1994, »Højstuer og dansestuer på Tåsinge.«

Div. arkivalier, som beror på Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

Forfatterens egne slægtsoplysninger omkring familierne.

Jytte Munch, født i Troense, tidligere bestyrelsesformand i Taasinge Museumslaug og nu frivillig medarbejder på Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.